

be a member of the Parliament of not more than two consecutive terms. Regulations of the legislature should be simpler and allow promptly take crucial laws. In the current legislation do not quite successfully implemented the principle of legal state-the principle of distribution of power into legislative, Executive and judicial, in order to provide reliable mechanisms of checks and balances against possible abuse, of stagnation, inconsistencies challenges of time.

To ensure human rights, it is advisable to establish in Ukraine, its single National Court of human rights, whose jurisdiction included as time consideration of actions of the person against the bodies of State power of Ukraine and their officials.

In the implementation of constitutional and legislative reform, it is important to strictly adhere to the principles of the rule of law, legal certainty, and in the legal positions of the European Court of human rights, the principle of proportionality. Requires the development of a conceptual model of the new Constitution of Ukraine and the procedure for its adoption by popular referendum.

While the Basic Law of the State, gets its jurisdiction directly from the people and becomes a higher power, and the authorities are no longer able to change it on your own. The authorities should be the law, and ensure the rule of law, the person and the citizen.

The adoption of the Constitution of the State through the national referendum is a legitimate and effective way to harmonize the legislative power in General and in particular. While the Basic Law of the State, gets its jurisdiction directly from the people and becomes a higher power, and the authorities are no longer able to change it on your own. The authorities should not be «Supreme», and serve as the law and ensure the rule of law.

Keywords: rule of law, constitutional process, referendum, local government.

УДК 343.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-188-194

Валерій ТИЩЕНКО[©]

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
(Національний університет «Одеська
юридична академія», м. Одеса, Україна)

ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЕВРИСТИКА ЯК СКЛАДОВІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗСЛІДУВАННІ

У статті досліджено проблематику технологічного та евристичного аспектів розслідування. Відзначено, що у розслідуванні можна виділити інформаційно-пізнавальний, інформаційно-пошуковий, процесуально-посвідчувальний, організаційно-управлінський, психологічний, технологічний, евристичний та інші аспекти цієї діяльності. Обґрунтовано, що пізнання в розслідуванні специфічно з багатьох обставин, що його характеризують. Виділено риси технологічного та евристичного характеру діяльності з розслідування злочинів. Співвідношення цих рис у слідчих діях різне.

Зокрема, у положеннях, які стосуються допиту, більшою мірою викладаються тактичні рекомендації щодо правильного вибору і використання у типових слідчих ситуаціях відповідних тактичних прийомів, а в положеннях щодо огляду основна увага приділяється технологічним правилам дій слідчого. Все це свідчить про те, що проблеми технологічного підходу до дослідження об'єктів криміналістики – діяльності з розслідування злочинів та злочинної діяльності – набувають загальнометодологічного значення. Водночас, розробляючи та використовуючи технологічні програми розслідування, алгоритми слідчих дій та тактичних операцій, необхідно вміти їх адаптувати до умов конкретної слідчої ситуації, виявляти та враховувати її особливості, знаходити оптимальні засоби вирішення поставленого завдання. Обґрунтовано, що у комплексному підході розуміння технологічного та евристичного підходів, умінні практичного використання технологічного та евристичного (пошуково-творчого) аспектів слідчої діяльності вбачається запорука успішного досягнення цілей та завдань розслідування.

Ключові слова: технологія, техніка, тактика, розслідування, технологічний підхід, евристичний підхід, кримінальне провадження, криміналістика.

© В. Тіщенко, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2441-7535>

Valeriy.tishenko1@gmail.com

Постановка проблеми. Розслідування являє собою складну багатофункціональну діяльність, спрямовану, насамперед, на встановлення сутності розслідуваної події, її фактичних та юридично-значущих обставин, винних у правопорушенні осіб, а також осіб, яким було завдано фізичної, матеріальної та моральної шкоди. У розслідуванні можна виділити інформаційно-пізнавальний, інформаційно-пошуковий, процесуально-посвідчувальний, організаційно-управлінський, психологічний, технологічний, евристичний та інші аспекти цієї діяльності. Кожен із них заслуговує на окремий науковий аналіз. У практичній слідчій діяльності важливо не тільки усвідомлювати значущість кожного з названих аспектів, але й уміти правильно об'єднувати їх в єдиний комплекс системно-діяльнісного і правового підходів у процесі розслідування по кожному кримінальному провадженні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окремі аспекти дослідження пізнавальної діяльності слідчого відомі завдяки роботам С. Голунського, Б. Шавера, С. Потапова, А. Вінберга, С. Мітричева, Р. Белкіна, О. Васильєва, О. Колесніченка, В. Колмакова, І. Лузгіна, О. Ейсмана, М. Селіванова та ін.

Водночас засади технології та евристики як складових пізнавальної діяльності у розслідуванні кримінальних порушень потребують окремого дослідження та формування.

Мета дослідження, результати якого подано у цій статті, полягала у формуванні засад технології та евристики як складових пізнавальної діяльності у розслідуванні кримінальних порушень.

Виклад основного матеріалу. Процес розкриття і розслідування кримінальних порушень за своєю суттю є пізнавальною діяльністю. Проте пізнання в розслідуванні специфічно з багатьох обставин, що його характеризують.

По-перше, пізнання у розслідуванні здійснюється стосовно подій, що сталися в минулому, а тому має головно ретроспективний характер. Тож пізнана кримінально-релевантна подія досліджується за ознаками, які відтворюються в її наслідках у вигляді певних змін у зовнішньому середовищі, обстановці – слідах у широкому сенсі слова, і вказують на можливі чинники цієї події, механізм, час та інші обставини, а також заподіяну фізичним чи юридичним особам шкоду. Водночас слідчий може стикатися з наслідками, ознаками злочину, який ще закінчено, або злочинна діяльність ще триває, має бути продовжена, що свідчить про перспективний, прогностичний характер пізнання.

По-друге, досудове розслідування здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами: слідчим, дізнавачем, прокурором (ст. 214 КПК України). Крім того, Закон вказує на керівника органу досудового розслідування як на посадову особу, в обов'язки якої входить організація досудового розслідування (ч. 1 ст. 39 КПК).

По-третє, пізнання події, що розслідується, здійснюється «не для себе», а має встановлений законом кінцевий адресат – суд, який і визначає законність та істинність його результатів. Проміжними, але теж важливими адресатами, що впливають на перебіг пізнання, є й багато інших учасників кримінального провадження, які мають передбачені Законом права, обов'язки та функції: прокурор, слідчий суддя, начальник слідчого підрозділу, підозрюваний, обвинувачуваний, адвокат, потерпілий.

По-четверте, пізнання під час розслідування здійснюється шляхом доказування (ст. 84–102 КПК), тобто в особливій процесуальній формі, та передбаченими в Законі процесуальними засобами: слідчими (розшуковими) діями, негласними слідчими (розшуковими) діями та іншими процесуальними діями, за допомогою яких виявляються, фіксуються, засвідчуються і перевіряються докази, що збираються. При цьому предмет розслідування ширший, ніж предмет доказування (ст. 91 КПК), оскільки містить й ті обставини, які хоча і є допоміжними, проміжними, але надзвичайно важливими у визначенні напряму розслідування, розробці версій, виборі тактичних прийомів, пошуку джерел доказів [1, с. 23–24].

По-п'яте, процес пізнання у досудовому розслідуванні обмежений процесуальними термінами як загалом, так і стосовно окремих процесуальних дій та заходів.

Названі особливості пізнавальної діяльності у розслідуванні, як і саме розслідування загалом, його суворе регламентація, передбачена Законом послідовність ухвалених процесуальних рішень та їх виконання спонукали деяких криміналістів до думки щодо «поліпшення техніки розслідування на основі виробничого трактування

робочих процесів органів розслідування», оскільки діяльність з розслідування аналогічна до виробничого процесу промислових підприємств [2, с. 358–370]. Таке порівняння слідчої та виробничої діяльності згодом було розкритиковане, але, як правильно зазначає А. Шмонін, у ньому містилися і позитивні моменти, зокрема виділялися такі важливі характеристики, що застосовуються у розслідуванні, як його плановість та раціоналізація [3, с. 33–36]. Зі свого боку, зазначимо, що це був перший крок до розгляду діяльності з розслідування злочинів як особливої криміналістичної технології. Цьому передувало розробка питань організації та планування розслідування [4–6], а згодом – використання положень кібернетики щодо програмування та алгоритмізації діяльності з розслідування злочинів [7–13].

Подальше дослідження проблем оптимізації розслідування привело до висновку щодо доцільності використання категорії «технологія» у всіх розділах криміналістики, а також змістовної характеристики слідчої та експертної діяльності [14–18].

У підручнику «Криміналістика» за редакцією Р. Белкіна виділено розділи «Криміналістична техніка та технологія», «Криміналістична тактика та технологія» [19]. Пояснюючи такі назви, Р. Белкін виходить з того, що про тактику треба говорити лише тоді, коли вона слугує засобом подолання слідчим протидії з боку певного учасника кримінального провадження, в інших умовах проведення слідчих дій спостерігається їх тільки технологічний характер [19, с. 85]. Можна лише додати, що під час підготовки та проведення кожної слідчої дії можна виділяти тактичний і технологічний аспект, властивий конкретній слідчій дії більшою чи меншою мірою. Зокрема, у положеннях щодо проведення допиту наводяться тактичні рекомендації стосовно застосування відповідних тактичних прийомів, а в положеннях щодо огляду більше уваги приділяється технологічним правилам дій слідчого. Але у всіх випадках тактичні рекомендації та технологічні правила повинні набувати оптимального поєднання для успішного проведення кожної слідчої дії.

Дуже проблемним є питання про співвідношення технології та методики розслідування. Наприклад, Р. Белкін вважає, що криміналістична методика – це «своєрідна технологія процесу розслідування» [19, с. 84]. Підтримуючи цю думку, А. Шмонін пропонує перейменувати розділ «Криміналістична методика» на «Технологія розслідування злочинів» [3, с. 374–375]. З такою пропозицією не можна погодитись. Вважаємо, що криміналістична методика, як розділ криміналістики у загальноприйнятому його найменуванні і розумінні, охоплює як технологію процесу розслідування, так і теоретичні положення щодо стратегічних і тактичних завдань розслідування, виклад криміналістичних характеристик аналізованих груп злочинів як типових інформаційних моделей, принципів побудови окремих методик розслідування, їх структури, класифікації, адаптації до розслідування щодо конкретного кримінального провадження та ін.

Отже, у кожному розділі криміналістики необхідно виділяти технологічні аспекти тієї галузі інформаційно-пізнавальної діяльності, якій цей розділ присвячений [20].

Все це свідчить про те, що проблеми технологічного підходу до дослідження об'єктів криміналістики – діяльності з розслідування злочинів та злочинної діяльності – набувають загальнометодологічного значення.

Зокрема, технологія входить в поняття та предмет криміналістики як науки про технології та засоби пошуково-пізнавальної діяльності у виявленні та розкритті злочинів [21, с. 21]. Криміналістична технологія виокремлюється як узагальнююча категорія для визначення вчення про засоби та способи пізнання події злочину [22, с. 108], розглядається як одна з окремих теорій криміналістики [23, с. 64–73]. Пропонується також використання технологічного підходу в наукових розробках, зокрема для побудови окремих методик розслідування [16, с. 111–124].

Технологічний характер діяльності з розслідування злочинів відзначається такими рисами: 1) системність, що передбачає цілеспрямованість на розкриття злочинів як загального стратегічного завдання розслідування, а також вирішення окремих тактичних завдань; 2) організаційна оптимальність, що містить чітку взаємодію слідчого з усіма учасниками розслідування; 3) програмування розслідування на основі врахування його етапу та вихідної слідчої ситуації, постановки тактичних завдань, а також визначення комплексу засобів та методів їх вирішення; 4) визначення алгоритмів вирішення кожного тактичного завдання у певній послідовності та взаємозв'язку слідчих дій та тактичних операцій.

Віддаючи належне технологічному підходу до розслідування злочинів, постає питання: чи вичерпується характеристика діяльності з розкриття та розслідування злочинів її технологічністю?

Для відповіді на це запитання звернімося ще раз до опису особливостей пізнавальної діяльності під час розслідування. Ось як про це пише В. Коновалова: «У розпорядженні слідчого є деякі сліди та відомості, аналізуючи які він повинен відновити картину того, що відбувається у всій її складності. Тому розумова і процесуальна діяльність слідчого відбувається в умовах, коли не видно низки природних причинних зв'язків, знищені чи замасковані сліди, відносини між речами і подіями постають нерідко у перекрученому вигляді, а сутність, що відбувається у деяких випадках, спотворена. Це визначає характер діяльності слідчого як пізнавальної» [24, с. 6].

Отже, пізнавальна діяльність у розслідуванні у багатьох випадках утруднена через дефіцит інформації, а наявна у розпорядженні слідчого інформація може не відповідати дійсності, тобто бути помилковою з низки причин суб'єктивного та об'єктивного характеру. З самого початку розслідування слідчому доводиться займатися пошуком носіїв потрібної інформації, видобувати, розшифровувати, інтерпретувати, оцінювати та перевіряти, процесуально закріплювати та засвідчувати її, трансформуючи носії інформації у джерела доказів. Тому, наголошуючи на особливості пізнавальної діяльності в розслідуванні, ми говоримо про її інформаційно-пошуковий характер.

Не треба забувати, що кожна суб'єктна подія, у тому числі злочинного характеру, кожна кримінальна ситуація, з якою стикається слідчий, – індивідуальні та неповторні. Порівнюючи однорідні події злочину, можна відзначити їх схожість у деяких обставинах, що дає змогу їх типізувати та розробляти типові криміналістичні характеристики, типові моделі, типові програми та алгоритми розслідування, типові рекомендації тощо. Але констатація певної схожості (наприклад, у способі вбивства за допомогою вогнепальної зброї) не означає, що методи розкриття таких злочинів будуть однакові або аналогічні, або можна сліпо використовувати типові програми розслідування таких вбивств. Це не дасть потрібного результату. Доводиться знаходити ті особливості, які і надають цій події унікальність, а виявивши їх, визначити ниточку, що веде до її розгадки.

І ось тут треба використовувати не тільки методи формальної логіки, а й методи евристичні – спрямовані на пошук і винайдення найкоротших шляхів вирішення виникненого або поставленого нестандартного завдання. В цьому разі потрібно говорити про творче (продуктивне) мислення в процесі розслідування злочинів. Таке мислення відзначається під час вирішення проблем нових, нестандартних для суб'єкта інтелектуальних завдань і супроводжується отриманням продуктивних шуканих результатів [25, с. 316, 536].

Прикладом творчого (продуктивного) мислення є метод версування, який складається з формування припущень про сутність розслідуваної події та її обставин, а також перевірки цих припущень.

Необхідно наголосити, що евристичний, творчий підхід необхідний не тільки для вирішення окремих складних завдань із високим рівнем невизначеності, а й у всій діяльності з розслідування злочинів загалом. «Якщо слідчий не виявляє творчості під час розслідування, він стає реєстратором тих фактів, що лежать на поверхні явища» – зазначає Г. Зорін [26, с. 148].

Висновки. Насамкінець треба зазначити, що технологічний і евристичний характер розслідування не суперечать одне одному, а перебувають в одній площині пізнавальної діяльності і передбачають їх комплексне використання. Наприклад, пізнання сутності та обставин події, що розслідується, здійснюється за допомогою висування і перевірки версій. Сама ж версія є продукт розумової діяльності суб'єкта у вигляді припущень (гіпотез), ймовірнісних пояснень, здогадів, фантазій, які, з одного боку, є результатом уяви, а з іншого – наслідком логічних операцій, правил конструювання та практичної перевірки [27, с. 17–29]. Дослідження пізнавальної функції версії продовжується. Зокрема, в літературі розробляються основи версійного аналізу як робочої методики та технології у загальній структурі криміналістичного дослідження [28]. Загальні риси розумової діяльності технологічного та евристичного характеру притаманні й методу моделювання [29, с. 89].

Отже, розробляючи та використовуючи технологічні програми розслідування, алгоритми слідчих дій та тактичних операцій, необхідно вміти їх адаптувати до умов

конкретної слідчої ситуації, виявляти та враховувати її особливість, знаходити відповідні засоби вирішення поставленого завдання. У комплексному підході розуміння технологічного та евристичного аспектів пізнання, в умінні практичного використання технологічних та евристичних (пошуково-творчих) методів і засобів слідчої діяльності вбачається запорука успішного досягнення цілей та завдань розслідування.

Список використаних джерел

1. Лузгин И. М. Методологические проблемы расследования. Москва : Юр. лит., 1973. 216 с.
2. Громов В. И. Методика расследования преступлений. Москва : ЛексЭст, 2003. 544 с.
3. Шмонин А. В. Методология криминалистической методики. Москва : Юрлитинформ, 2010. 416 с.
4. Васильев А. Н., Мудьюгин Г. Н., Якубович Н. А. Планирование расследования преступлений. Москва : ГИЮЛ, 1957. 200 с.
5. Ларин А. М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. Москва : Юр. лит., 1970. 224 с.
6. Сергеев Л. А., Соя-Серко Л. А., Якубович Н. А. Планирование расследования. Москва : Спарк, 1975. 116 с.
7. Быховский И. Е. Программированное расследование: возможности и перспективы. *Актуальные проблемы советской криминалистики* : сб. науч. тр. Москва, 1970. С. 17-20.
8. Колесниченко А. Н., Матусовский Г. А. Вопросы программирования деятельности следователя. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев, 1980. Вып. 21. С. 43-47.
9. Густов Г. А. Разработка и использование типовых криминалистических программ в работе по уголовному делу. Ленинград : ИУСР, 1989. 24 с.
10. Полевой Н. С. Криминалистическая кибернетика. Москва : Изд-во МГУ, 1989. 328 с.
11. Шаталов А. С. Понятие криминалистической алгоритмизации и программирования расследования. *Государство и право*. 2000. № 8. С. 28-39.
12. Ищенко Е. П., Водянова Н. Б. Алгоритмизация следственной деятельности. Москва : Юрлитинформ, 2010. 304 с.
13. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик. Харків : Харків юридичний, 2010. 320 с.
14. Образцов В. А. Криминалистика: модели средств и технологий раскрытия преступлений. Москва : ИМПЭ-ПАБЛИШ, 2004. 396 с.
15. Еникеев М. И., Образцов В. А., Эминов В. Е. Следственные действия: психология, тактика, технология. Москва : Проспект, 2007. 214 с.
16. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції. Харків : Апостіль, 2012. 304 с.
17. Клименко Н. И. Судовая экспертология. Київ : Ін Юре, 2007. 528 с.
18. Криминалистика : учеб. для вузов ; под ред. Р. С. Белкина. Москва : НОРМА, 2000. 990 с.
19. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Москва: НОРМА, 2001. 340 с.
20. Тищенко В. В., Барцицька А. А. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці. Одеса : Фенікс, 2007. 112 с.
21. Криминалистика ; под ред. В. А. Образцова. Москва : Юристь, 1997. 340 с.
22. Эксархопуло А. А. Предмет и система криминалистики: проблемы развития на рубеже XX–XXI веков. Санкт-Петербург : Издат. Дом СПбГУ, 2004. 112 с.
23. Криміналістика / за ред. В. В. Тищенка. Одеса : Гельветика, 2019. 456 с.
24. Коновалова В. Е. Версия: концепции и функции в судопроизводстве. Харьков : Консум, 2000. 176 с.
25. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 632 с.
26. Зорин Г. А. Криминалистическая методология. Минск : Амалфея, 2000. 608 с.
27. Ларин А. М. От следственной версии к истине. Москва : Юр. лит., 1976. 196 с.
28. Колдин В. Я. Версионный анализ. Москва : Юрлитинформ, 2014. 144 с.
29. Лузгин И. М. Моделирование при расследовании преступлений. Москва : Юр. лит., 1981. 152 с.

Надійшла до редакції 14.12.2021

References

1. Luzgin, I. M. (1973) Metodologicheskiye problemy rassledovaniya [Methodological problems of investigation]. Moscow : Yur. lit, 216 p. [in Russ.].
2. Gromov, V. I. (2003) Metodika rassledovaniya prestupleniy [Methods of investigating crimes]. Moscow : LeksEst, 544 p. [in Russ.].
3. Shmonin, A. V. (2010) Metodologiya kriminalisticheskoy metodiki [Methodology of forensic methods]. Moscow : Yurlitinform, 416 p. [in Russ.].

4. Vasil'yev, A. N., Mud'yugin, G. N., Yakubovich, N. A. (1957) Planirovaniye rassledovaniya prestupleniy [Planning of investigation of crimes]. Moscow : GIYuL, 200 c. [in Russ.].
5. Larin, A. M. (1970) Rassledovaniye po ugovnomu delu. Planirovaniye, organizatsiya [Investigation in a criminal case. Planning, organization]. Moscow : Yur. lit., 224 p. [in Russ.].
6. Sergeev, L. A., Soya-Serko, L. A., Yakubovich, N. A. (1975) Planirovaniye rassledovaniya [Planning an investigation]. Moscow : Spark, 116 p. [in Russ.].
7. Bykhovskiy, I. Ye. (1970) Programmirovannoye rassledovaniye: vozmozhnosti i perspektivy [Programmed investigation: opportunities and prospects]. *Aktual'nyye problemy sovetskoy kriminalistiki* : sb. nauch. tr. Moscow, C. 17-20. [in Russ.].
8. Kolesnichenko, A. N., Matusovskiy, G. A. (1980) Voprosy programmirovaniya deyatel'nosti sledovatelya [Issues of programming the investigator's activities]. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza*. Kyiv, issue. 21, pp. 43-47. [in Russ.].
9. Gustov, G. A. (1989) Razrabotka i ispol'zovaniye tipovykh kriminalisticheskikh programm v rabote po ugovnomu delu [Development and use of typical forensic programs in work on a criminal case]. Leningrad : IUSR, 24 p. [in Russ.].
10. Polevoy, N. S. (1989) Kriminalisticheskaya kibernetika [Forensic cybernetics]. Moscow : Izdvo MGU, 328 p. [in Russ.].
11. Shatalov, A. S. (2000) Ponyatiye kriminalisticheskoy algoritimizatsii i programmirovaniya rassledovaniya [The concept of forensic algorithmization and investigation programming]. *Gosudarstvo i pravo*. № 8, pp. 28-39. [in Russ.].
12. Ishchenko, Ye. P., Vodyanova, N. B. (2010) Algoritimizatsiya sledstvennoy deyatel'nosti [The concept of forensic algorithmization and investigation programming]. Moscow : Yurlitinform, 304 p. [in Russ.].
13. Shchur, B. V. (2010) Teoretychni osnovy formuvannya ta zastosuvannya kryminalistychnykh metodykh [Theoretical basis for the formation and development of criminalistic methods]. Kharkiv : Kharkiv yurydychnyy, 320 p. [in Ukr.].
14. Obratsov, V. A. (2004) Kriminalistika: modeli sredstv i tekhnologiy raskrytiya prestupleniy [Criminalistics: models of means and technologies for solving crimes]. Moscow : IMPE-PUBLISH, 396 p. [in Russ.].
15. Yenykeyev, M. I., Obratsov, V. A., Eminov, V. Ye. (2007) Sledstvennyye deystviya: psikhologiya, taktika, tekhnologiya [Investigative actions: psychology, tactics, technology]. Moscow : Prospekt, 214 p. [in Russ.].
16. Zhuravel', V. A. (2012) Kryminalistychni metodyky: suchasni naukovii kontseptsiiyi [Criminalistic methods: modern scientific concepts]. Kharkiv : Apostil', 304 p. [in Ukr.].
17. Klimenko, N. I. (2007) Sudova yekspertologiya [Judicial expertology]. Kyiv : In Yure, 528 p. [in Ukr.].
18. Kriminalistika [Forensics] : ucheb. dlya vuzov / pod red. R. S. Belkina. Moscow : NORMA, 2000. 990 p. [in Russ.].
19. Belkin, R. S. (2001) Kriminalistika: problemy segodnyashnego dnya [Criminalistics: problems of today]. Moscow: NORMA, 340 p. [in Russ.].
20. Tishchenko, V. V., Bartsits'ka, A. A. (2007) Teoretychni zasady formuvannya tekhnologichnoho pidkhodu v kryminalistytsi [Theoretical bases of formation of a technological approach in criminalistics]. Odesa : Feniks, 112 p. [in Ukr.].
21. Kriminalistika [Forensics] / pod red. V. A. Obratsova. Moscow : Yurist, 1997. 340 p. [in Russ.].
22. Eksarkhopulo, A. A. (2004) Predmet i sistema kriminalistiki: problemy razvitiya na rubezhe XX–XXI vekov [The subject and system of criminalistics: problems of development at the turn of the XX-XXI centuries]. Saint-Petersburg : Izdat. Dom. SPGU, 112 p. [in Russ.].
23. Kryminalistyka [Forensics] / za red. V. V. Tishchenka. Odesa : Helvetyka, 2019. 456 p. [in Ukr.].
24. Konovalova, V. Ye. (2000) Versiya: kontseptsyi i funktsyi v sudoproizvodstve [Version: concepts and functions in legal proceedings]. Kharkiv : Konsum, 176 p. [in Russ.].
25. Bol'shoy psikhologicheskyy slovar' [Big psychological dictionary] / pod red. B. G. Meshcheryakova, V. P. Zinchenko. Saint-Petersburg : Praym- YEVROZNAK, 2006. 632 p. [in Russ.].
26. Zorin, G. A. (2000) Kriminalisticheskaya metodologiya [Forensic methodology]. Minsk : Amalfeya, 608 p. [in Russ.].
27. Larin, A. M. (1976) Ot sledstvennoy versii k istine [From the investigative version to the truth]. Moscow : Yur. lit., 196 p. [in Russ.].
28. Koldin, V. Ya. (2014) Versionnyy analiz [From the investigative version to the truth]. Moscow : Yurlitinform, 144 p. [in Russ.].
29. Luzgin, I. M. (1981) Modelirovaniye pri rassledovanii prestupleniy [Modeling in the investigation of crimes]. Moscow : Yur. lit., 152 p. [in Russ.].

ABSTRACT

Valeriy Tishchenko. Technological and heuristic aspects of the investigation. The article examines the problems of the technological and heuristic aspects of the investigation. It was reported that in the investigation there are information-cognitive, information-retrieval, procedural-certifying, organizational and managerial, psychological, technological, heuristic and other aspects of this activity. It is substantiated that knowledge in the investigation is specific in many circumstances that characterize it. The features of the technological nature of crime investigation activities are highlighted. The author has clarified that the provisions relating to interrogation are more of a tactical recommendation for the application of appropriate tactics, and the provisions regarding the examination, more attention is paid to the technological rules of the investigator's actions.

It has been explained that all this indicates that the problems of a technological approach to the study of objects of criminalistics – activities to investigate crimes and criminal activity – acquire general methodological significance. It has been emphasized that when developing and using technological investigation programs, algorithms for investigative actions and tactical operations, it is necessary to be able to adapt them to the conditions of a specific investigative situation, to identify and take into account its peculiarity, to find the appropriate means of solving the task. It has been shown that an integrated approach to understanding the technological and heuristic aspects, the ability to practically use the technological and heuristic (search and creative) aspects of investigative activity is seen as the key to the successful achievement of the goals and objectives of the investigation.

Keywords: *technology, technique, tactics, investigation, technological approach, heuristic approach, criminal case, criminalistics.*

УДК 343.98: 343.131

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-194-199

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ[©]

доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОПИТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Окреслено актуальні питання тактичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту, під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності з урахуванням сучасних потреб правоохоронної практики. Наголошено на постійному оновленні тактики проведення допиту учасників кримінального процесу (підозрюваного, свідка, потерпілого). Розкрито поняття й сутність тактики допиту та види тактичних прийомів, що найчастіше застосовуються під час допитів підозрюваних у кримінальних провадженнях вказаної категорії.

Наголошено на тактичних прорахунках та помилках, яких припускаються слідчі під час проведення процесуальної дії. Запропоновано практичні рекомендації щодо найбільш ефективної організації і тактики проведення допиту у кримінальних провадженнях.

Ключові слова: *кримінальні правопорушення, туризм, туристична діяльність, тактичний прийом, допит, свідок, потерпілий, підозрюваний, протидія розслідуванню, слідчі (розшукові) дії.*

Постановка проблеми. Туристична діяльність є одним з основних напрямів розвитку національної культури і економіки України. За останнє десятиріччя ця сфера діяльності (галузь) набирає значних обертів та привертає значні інвестиційні надходження з боку фізичних та юридичних осіб. Розвиток власної туристичної інфраструктури та зростання туристичного потенціалу, а також вихід України на міжнародну туристичну арену одночасно зумовили високу конкуренцію серед суб'єктів туристичної діяльності, які, на шляху до отримання надприбутків, стали діяти всупереч закону. Поряд з цивільно-правовими відносинами, що врегульовані низкою нормативно-

© К. Чаплинський, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9922-3743>

chaplinskii@ukr.net